

WPLYW SKŁADU MASY FORMIERSKIEJ NA SKUTECZNOŚĆ ZAGĘSZCZANIA IMPULSOWEGO

Tadeusz MIKULCZYŃSKI¹, Mirosław GANCZAREK¹, Jerzy BOGDANOWICZ²

¹Zakład Odlewnictwa i Automatykacji ITMiA Politechniki Wrocławskiej

²Wydział Inżynierii Wojskowej WSO im. T. Kościuszki we Wrocławiu

Streszczenie

Zaprezentowano wyniki badań wpływu składu masy formierskiej na efekty impulsowego zagęszczania mas formierskich. Na podstawie wyników badań stwierdzono, że optymalna zawartość bentonitu w masie, ze względu na skuteczność impulsowego zagęszczania, wynosi około 5%. Wzrost zawartości bentonitu w masie do wartości około 7% powoduje zmniejszenie efektów impulsowego zagęszczania masy formierskiej. Taki efekt obserwuje się w przypadku zagęszczania masy z użyciem płaskiej płyty modelowej jak również z użyciem płyty modelowej odwzorowującej wąskie wnęki modeli odlewniczych.

WSTĘP

W Zakładzie Odlewnictwa i Automatykacji Instytutu Technologii Maszyn i Automatykacji Politechniki Wrocławskiej są prowadzone od kilku lat badania nowej głowicy impulsowej, której podstawowym elementem jest, dotychczas niestosowany, samoczynny zawór pneumatyczny.

Zastosowany w głowicy zawór charakteryzuje się bardzo krótkim czasem otwierania i bardzo dużą wydajnością [1], przez co zapewnia głowicy bardzo dużą dynamikę wewnętrzną. Prezentowana głowica impulsowa pozwala na uzyskiwanie szybkości narastania ciśnienia w przestrzeni technologicznej rzędu 200 MPa/s. Ponadto zależność ciśnienia sprężonego powietrza w przestrzeni nad masą formierską w funkcji czasu na punkt przegięcia. Wymienione czynniki – szybkość narastania ciśnienia i charakter zależności $p_i=f(t)$ – mają decydujący wpływ na przebieg procesu impulsowego. Dzięki nim głowica impulsowa zapewnia bardzo dobre rezultaty zagęszczania mas formierskich [2], o czym świadczy twardość powierzchniowa form wynosząca około 90 jednostek.

Na podstawie analizy modelu matematycznego G. M. Orłowa [3] można stwierdzić, że jednym z podstawowych czynników decydujących o efektach impulsowego zagęszczania masy formierskiej jest oddziaływanie sił inercji słupa masy, które sprzyjają zagęszczeniu masy. Potwierdzają to wyniki badań wpływu wysokości słupa masy w przestrzeni technologicznej na efekty impulsowego zagęszczania.

W przypadku stałej objętości formy o ilości masy w przestrzeni technologicznej będzie decydowała gęstość pozorna masy formierskiej, a zatem jej skład. Analizując powyższe zagadnienia podjęto próbę oceny wpływu zawartości lepiszcza w masie formierskiej na efekty jej impulsowego zagęszczania. Wyniki badań wpływu składu masy formierskiej na impulsowe zagęszczanie przedstawiono w następujących rozdziałach.

BADANIA WŁASNE

Stanowisko badawcze i warunki realizacji badań

Schemat stanowiska badawczego z jednozaworową głowicą impulsową przedstawiono na rys. 1. Stanowisko badawcze składa się z następujących podzespołów:

- jednozaworowej głowicy impulsowej (4) wyposażonej w zawór impulsowy,
- zaworu sterującego (5),
- skrzynki doświadczalnej z płytą modelową (2),
- podnośnika śrubowego (1),
- konstrukcji nośnej (3).

Podczas badań wpływu składu masy formierskiej na efekty impulsowego zagęszczania stosowano płaską płytę modelową oraz płytę z modelem „grzebieniowym” (rys. 2). Zestaw z modelem „grzebieniowym” umożliwia odwzorowywanie warunków zagęszczania mas jakie panują w wąskich szczelinach modeli odlewniczych. Umożliwia on zatem odwzorowywanie najbardziej niekorzystnych warunków zagęszczania mas formierskich. Stąd model „grzebieniowy” może być szczególnie przydatny w badaniach porównawczych skuteczności zagęszczania mas formierskich.

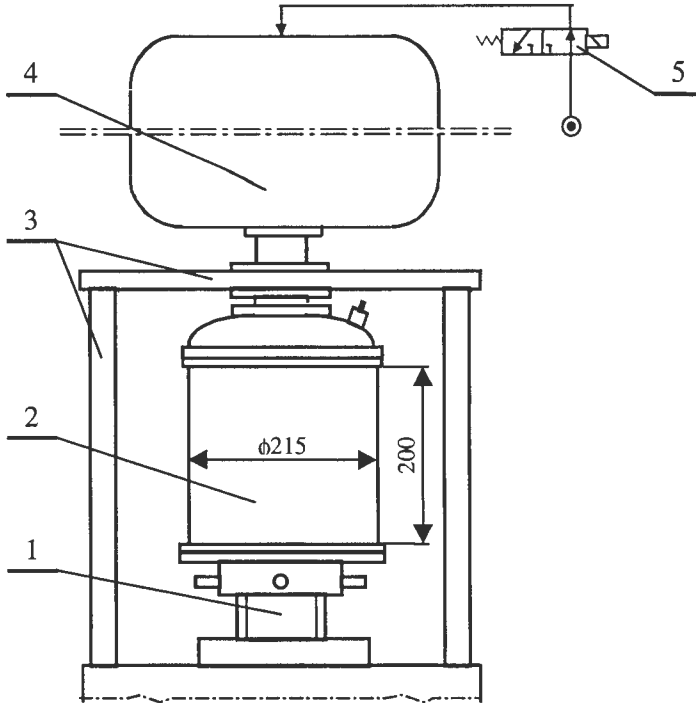
Skuteczność impulsowego zagęszczania mas formierskich oceniano na podstawie wyników pomiarów twardości powierzchniowej form, mierzonych na powierzchni podziału formy oraz w miejscach odwzorowujących wąskie wnęki modelu „grzebieniowego” (rys. 2).

W badaniach skuteczności impulsowego zagęszczania mas formierskich stosowano różne wartości ciśnienia w zbiorniku głowicy impulsowej w zakresie 0,40-0,60 MPa.

Masy użyte do badań

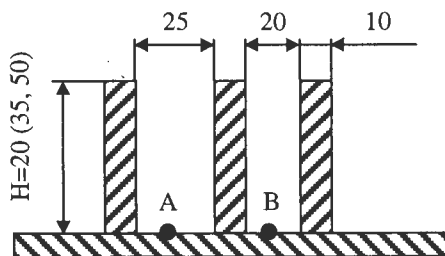
Do badań używano masy formierskie o następujących składach:

• piasek kwarcowy	93,5% (91,5%, 89,5%),
• bentonit Bentomak	5% (7%, 9%),
• pył węglowy	1,5%,
• woda	2,1% do 3,1%.

Rys. 1 Schemat stanowiska badawczego z jednozaworową głowicą impulsową : podnośnik śrubowy (1), skrzynka doświadczalna z płytą modelową (2), konstrukcja nośna (3), jednozaworowa głowica impulsowa (4), zawór sterujący (5)

Fig. 1 Scheme of the researching place with one valve pulse head: screwing elevator (1), the experimental box chest with a pattern plate (2), the carrying construction (3), the one valve pulse head (4), the operating valve (5)

Rys. 2. Schemat zestawu modelowego z modelem „grzebieniowym” – płytą modelową odwzorowującą wąskie wnęki modeli odlewniczych, A, B – miejsca pomiaru twardości powierzchniowej form

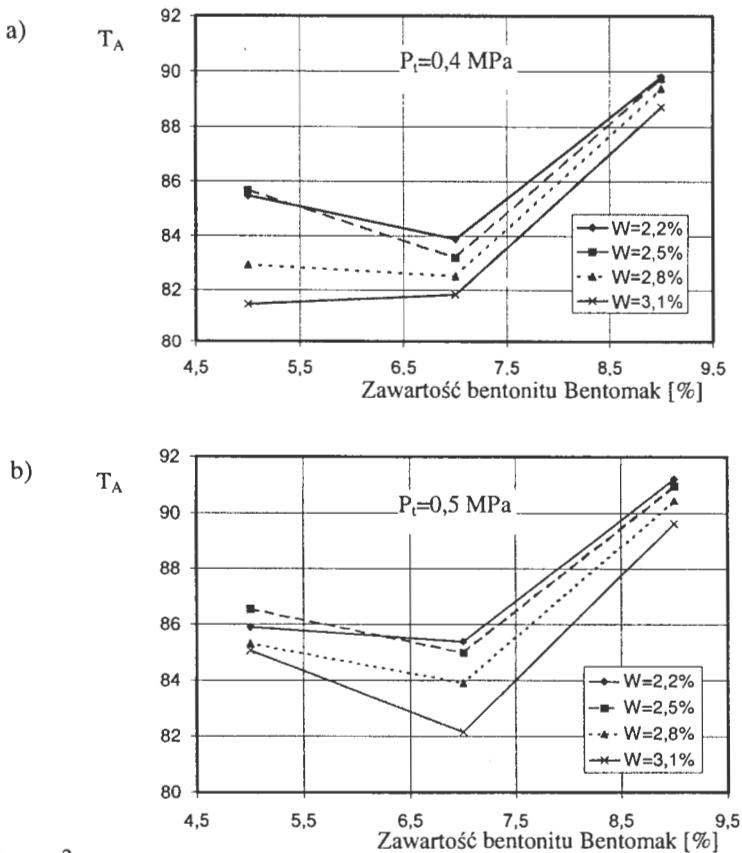
Fig.2. Scheme of „comb-like” model unit – representing narrow cavity of casting mould; A, B – selected points of hardness measurements

Wyniki badań

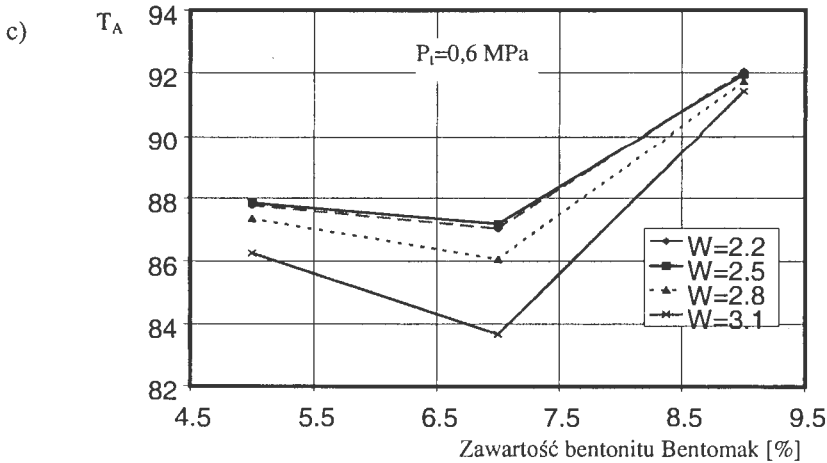
Na rysunku 3 zilustrowano zależności twardości powierzchniowej form zagęszczanych impulsowo w funkcji zawartości bentonitu Bentomak w masie, wyznaczone dla zmiennej zawartości wilgotności masy formierskiej i różnej wartości ciśnienia początkowego zagęszczania impulsowego.

Na podstawie uzyskanych wyników badań (rys. 3) można stwierdzić, że twardość powierzchniowa form zagęszczanych impulsowo zależy od ilości bentonitu w masie formierskiej oraz od jej wilgotności.

Najmniejszą twardość powierzchniową form zagęszczanych z użyciem płaskiej płyty modelowej uzyskuje się w przypadku zagęszczania masy formierskiej z zawartością 7% bentonitu.

Do rys. 3.

Rys. 3. Zależność twardości powierzchniowej T_A form wykonywanych z użyciem płaskiej płyty modelowej w funkcji zawartości bentonitu Bentomak w masie formierskiej
 Fig.3. Surface hardness T_A of the forms making with using of a flat pattern unit as functions of contents of bentonite Bentomak in sandmix

Na rysunku 4 przedstawiono zależność twardości powierzchniowej form odwzorujących wąskie szczeliny modeli odlewniczych w funkcji stosunku wysokości do szerokości szczeliny.

Na podstawie uzyskanych wyników badań można stwierdzić, że najlepsze efekty zagęszczania masy formierskiej w wąskich szczelinach uzyskuje się dla masy z zawartością 9% badanego bentonitu. Masy z zawartością 5 i 7% bentonitu zapewniają porównywalne efekty zagęszczania impulsowego w wąskich szczelinach modeli odlewniczych.

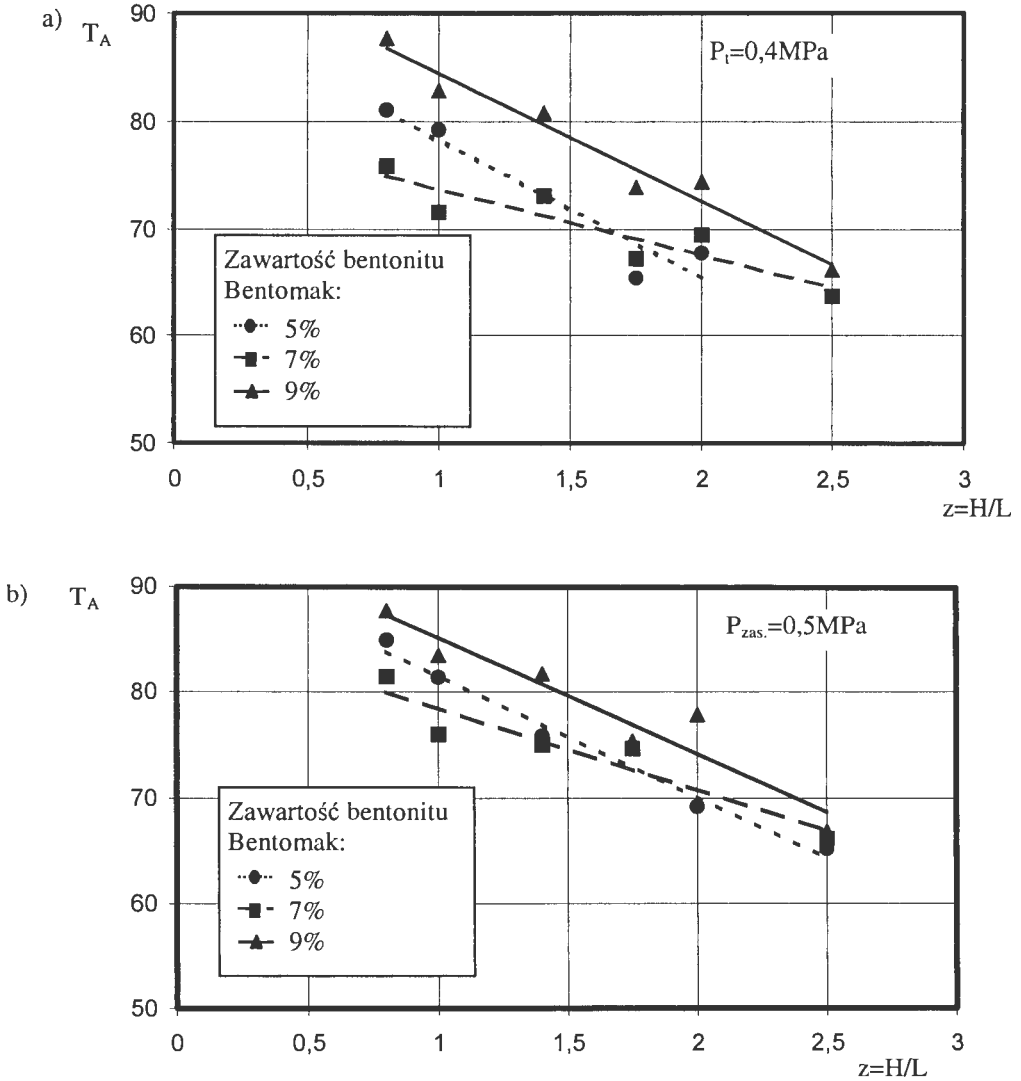
ANALIZA WYNIKÓW BADAŃ

Na podstawie przedstawionych w poprzednim rozdziale zależności twardości powierzchniowej form w funkcji ilości lepiszcza w masie formierskiej zagęszczanej impulsowo można stwierdzić, że najmniejszą twardością charakteryzują się formy wykonane z użyciem masy zawierającej 7% bentonitu.

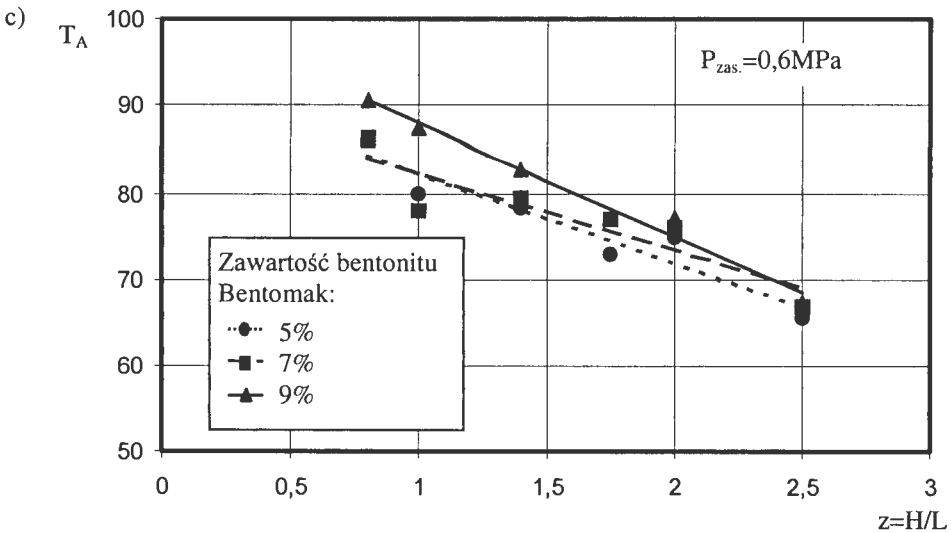
Zastosowanie do zagęszczania impulsowego masy z mniejszą lub większą od 7% zawartością bentonitu zapewnia lepsze efekty zagęszczania.

Na wstępie stwierdzono, że o efektach impulsowego zagęszczania masy formierskiej decyduje między innymi ilość masy znajdująca się w przestrzeni technologicznej, o której decyduje jej gęstość pozorna. Zależności obrazujące gęstość pozorną masy formierskiej w formie $\phi 215 \times 200 \text{ mm}$ w funkcji zawartości bentonitu i wilgotności masy pokazano na rys. 5.

Na podstawie zależności pokazanych na rys. 5 można stwierdzić, że najmniejszą gęstość pozorną, w zakresie badanych wilgotności, ma masa z 7% bentonitu Bentomak. Stąd ilość masy, z tą zawartością bentonitu, dozowanej do formy doświadczalnej jest najmniejsza. Na tej podstawie można stwierdzić, że w przypadku zagęszczania impulsowego masy z 7% bentonitu Bentomak efekty zagęszczania powinny być najmniejsze. Potwierdzają to wyniki badań zrealizowane z użyciem płaskiej płyty modelowej.

Do rys. 4.

Rys. 4. Zależność twardości powierzchniowej T_A form w funkcji stosunku Z wysokości do szerokości szczeliny

Fig. 4. Surface hardness T_A of the forms as functions of relation Z high to width of a cavity

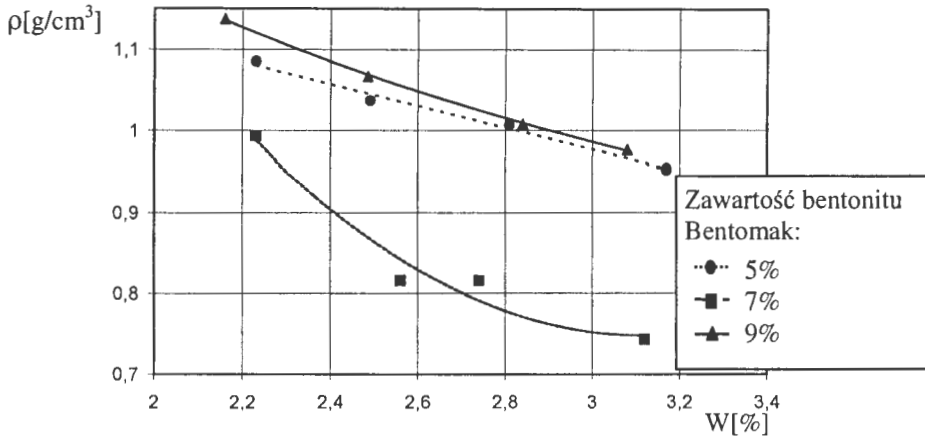
Wyniki badań skuteczności impulsowego zagęszczania mas formierskich w wąskich szczelinach modeli odlewniczych dowodzą, że najlepsze efekty uzyskuje się dla masy z 9% bentonitu Bentomak. Niższą twardość powierzchniową form odwzorowujących wąskie szczeliny modeli odlewniczych uzyskuje się w przypadku zagęszczania mas formierskich z mniejszą zawartością bentonitu. Przy czym nie ma istotnych różnic, w twardości powierzchniowej form zagęszczanych z użyciem mas z różną zawartością bentonitu, szczególnie przy zagęszczaniu z użyciem ciśnienia $p_i = 0,60 \text{ MPa}$. Decyduje o tym znaczący wpływ, na zagęszczanie mas w wąskich szczelinach, tarcie masy o ściany (bez zbieżności) modelu „grzebieniowego”.

Wobec powyższego można stwierdzić, że optymalna zawartość, ze względu na skuteczność impulsowego zagęszczania, bentonitu Bentomak w masie formierskiej wynosi około 5%.

Wzrost zawartości lepiszcza w masie do wartości około 7% zmniejsza skuteczność jej impulsowego zagęszczania, a zatem jest niecelowy. Niecelowe jest także dalsze zwiększanie zawartości lepiszcza, gdyż jest nieekonomiczne.

WNIOSKI

Na podstawie uzyskanych wyników badań można sformułować następujące wnioski:

Rys. 5. Zależność gęstości pozornej masy formierskiej w formie $\phi 215 \times 200$ w funkcji zawartości lepiszcza i wilgotności masy

Fig. 5. Apparent density of sandmix in the form $\phi 215 \times 200$ as functions of contents of bentonite and moisture of sandmix

1. Na skuteczność zagęszczania masy formierskiej ma wpływ jej ilość w przestrzeni technologicznej, co jest zgodne z modelem matematycznym G. M. Orłowa procesu impulsowego. W miarę wzrostu ilości masy w przestrzeni technologicznej wzrasta jej stopień zagęszczenia.
2. W przypadku stałej objętości formy o ilości masy w przestrzeni technologicznej decyduje gęstość pozorna masy formierskiej.
3. O gęstości pozornej masy decyduje przede wszystkim zawartość lepiszcza oraz jej wilgotność.
4. Najmniejszą twardość powierzchniową form uzyskuje się w przypadku zagęszczania masy z 7% bentonitu Bentomak ponieważ wykazuje ona najmniejszą gęstość pozorną.
5. Optymalna ilość lepiszcza w masie, ze względów technologicznych oraz ekonomicznych, powinna zawierać się w granicach 5,0 – 5,5%.

LITERATURA

- [1] Iwaszko J., Stawczyk R.: Dynamika wewnętrzna armatki powietrznej. Materiały naukowe niepublikowane – VIII Krajowej Konferencji PNEUMA'95. Kielce, 1995.
- [2] Mikulczyński T., Bogdanowicz J., Wybrane badania dynamiki i skuteczności formowania impulsowego, Acta Metallurg. Slovaca, 1999.
- [3] Orlov G.M.: Matematičeskoje modelirovanije procesa impulsnogo uplotnienija form. Lit. Proizv. nr 11, 1985.

Recenzował: prof. dr hab. inż. Zdzisław Samsonowicz